

ÇAĞDAŞ GRAFİK ROMANDA VAROLUŞÇU BİR HİKAYE ANLATICISI, SHAUN TAN EVRENİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

AN EXISTENTIAL STORYTELLER IN A CONTEMPORARY GRAPHIC
NOVEL, REFLECTIONS ON THE SHAUN TAN UNIVERSE

DOÇ. DR. ÖZLEM TEKDEMİR DÖKEROĞLU

KTO Karatay Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü

ozlem.tekdemir@karatay.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-2602-1059

Öz: Kavramları tanımlamak, onları sınırlandırıp anlamlarının çevresini çitlerle çevirmeye benzetilebilir. Bu bağlamda varoluş veya varoluşçulukla ilgili tanımlamaların mutlaka eksik kalacağı anlamak, bu açıklamaları, tanımdan öte konuya açılan kapılar olarak değerlendirmek gerekir. Özünde bu tanımlar, insana dair varoluşun çeşitli yönlerine değinerek varlığı açıklar. Varlığın ne'liğine dair bu tanımlamaların her birinin çıkış noktası, aynı zamanda varoluş kavramının uğrak noktaları olarak kabul edilebilir. Araştırmanın ilk bölümü bu duraklara uğrayarak kavramla ilgili açılımları anlamaya odaklanır. İkinci bölüm, çağdaş grafik roman kavramını, günümüz grafik romanının önemli sanatçılarından olan Shaun Tan ve kitaplarındaki varoluşçu temalar üzerinden inceler.

Bu bağlamda araştırma, Shaun Tan'ın *Uzak*, *Kırmızı Ağaç*, *Ağustos Böceği*, *Kayıp Şey*, *Asla Neden Diye Sorma*, *Taşradan Öyküler* gibi grafik romanlarını merkeze alır. Araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanan makale ayrıca, günümüz insanının temel sorunlarından yalnızlık, ötekileştirilme, büyüme, yabancılaşma, göç, yurtsuzluk gibi kavramları, Tan'ın varoluşçu açıdan nasıl ele aldığı ve bu kavramları grafik roman olarak nasıl kurguladığı ile ilgili nitel analizlere ve değerlendirmelere odaklanır.

Anahtar Sözcükler: Çağdaş Grafik Roman, Varoluşçuluk, Görsel Hikâye Anlatımı, İllüstrasyon, Shaun Tan.

Abstract: Defining concepts can be likened to limiting them and expanding their meaning. In this context, it is necessary to understand that the definitions of existence or existentialism will definitely be incomplete, and these explanations should be considered as doors opening to the subject rather than definitions. In essence, these definitions explain existence by referring to various aspects of human existence. The first part of the research focuses on understanding these concepts. The second part examines the contemporary graphic novel concept through Shaun Tan and the existential themes in his books.

In this context, the research focuses on Shaun Tan's graphic novels such as *Far*, *Red Tree*, *Cicada*, *Lost Thing*, *Never Ask Why*, *Stories from the Countryside*. This article, which is prepared in accordance with research and publication ethics, also focuses on qualitative analyses and evaluations on how Tan deals with concepts such as loneliness, marginalization, growing up, alienation, migration, homelessness, which are among the main problems of today's people, from an existentialist perspective and how he constructs these concepts as graphic novels.

Keywords: Contemporary Graphic Novel, Existentialism, Visual Storytelling, Illustration, Shaun Tan.

Giriş

Çağdaş grafik romanın önemli isimlerinden Kanada asıllı yazar ve çizer Shaun Tan'ın grafik romanlarında yarattığı kurgusal evrenler, gerçek yaşamda yüzleşilen varoluşsal sorunları farklı biçimsel teknikler kullanarak ele alırken, epik anlatımlar yakalayabilmesiyle çağdaşlarından ayrılır. Romanlarında başvurduğu metaforlar, dünyanın katı gerçekliği ve kurgu arasında varoluşçu bir çizgide gezinir. Kitaplarının çoğu, insanların varoluşsal sorunları ve dünya ile olan ilişkilerini ele alan derin ve anlamlı hikayeler içerir. Tan'ın incelikli görsel hikâye anlatımı tekniğiyle, güncel konuları fantastik temalarla birleştirerek kurguladığı evrenler, varoluş kavramına taze bakış açıları getirmesi açısından önemlidir. Çizer, kitaplarında umut, yalnızlık, göç, yabancılaşma, ötekileştirilme ve büyümek gibi kavramları naif bir duyarlılıkla ele alır, ustaca bir anlatımla görselleştirir. Romanlarında yarattığı amorf karakterlerle, benlik kavramına ve diğer varlıklara dair düşünceleri çok katmanlı duygusal bir atmosferde anlatır. Hikayelediği temalarda betimlediği karakterler, varoluşun derinliklerine bir yolculuk olarak nitelenebilir. Bu yönleriyle Shaun Tan romanlarının, okuyup bitirilmek için değil, zevkle defalarca izlemek, dahil olmak, empatik bir bağ kurmak amacıyla yazıldığı ve resimlendiğini söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır.

19. yüzyılın önemli bir felsefi yaklaşımı olan varoluşçuluk ve yazarın bu bağlamda romanlarıyla kurduğu ilişki araştırmanın temel itkisini oluştururken, eserlerin seçimine kullanılan örneklem de yine bu bağı sağlamlaştıracak örneklerden seçilerek metinleştirilmiştir.

Varoluş Sıkıntısı

“Varoluşçuluk nedir? Şimdiye kadar çeşitli şekillerde karşılık bulmuş bir sorudur. Örneğin Weil'e göre varoluşçuluk bir bunalım, Mounier'ye göre umutsuzluk, Hamelin'e göre bunaltı, Banfi'ye göre kötümserlik, Whal'a göre başkaldırı, Marcel'e göre özgürlük, Lukacs'a göre idealizm (düşüncülük) Benda'ya göre us dışıcılık (irrasyonizm), Foulquié'e göre saçmalık felsefesidir” (Sartre, 2010, s. 7).

Varoluşçu felsefenin kökeni, 19. yüzyılın sonunda başlayan modernleşme sürecine ve bireysel özgürlüklerin kazanımına bağlanabilir. Bu felsefenin temel varsayımlarından biri, insanın doğası ve amacının belirli bir şekilde önceden tanımlanmadığıdır. Sartre'a göre, “her nesnenin bir özü, bir de varlığı vardır. Öz sürekli nitelikler topluluğu demektir. Varlık (ya da varoluş) ise dünyada etkin olarak bulunuş anlamına gelir” (Sartre, 2010, s. 7-8). Varoluş, insanın özgür iradesi sayesinde kendini tanıdığı, hayatın anlamını kendisi için yarattığı, bazen de yalnızlığa ve anlamsızlığa sürüklendiği bir süreçtir. Varoluşçular ve Mistikler kitabında Iris Murdoch Sartre'ın romanlarında sıklıkla yer verdiği yalnızlık temasını irdeler ve yazarın varoluşu ele alış biçimini şöyle değerlendirir;

“Sartre'ın romanları, etik yönden yalnızlık ve diğer benliklerle savaş hallerine karşı az ya da çok bilinçli ve çeşitli ruh halleri içinde tepki veren insanların dramını betimler. Ve betimlenen sadece etik yönden yalnızlık değildir. Sartre'ın kesinlikle en dikkate değer kitaplarından olan Bulantı, mantıksal yalnızlık denilebilecek bir şeyi anlatır.

Anlamın birden, yalnızca nesnel değerler dünyasından değil, fiziksel nesnelere geri çekildiği görülür. Absürtlülüğe bir dalıştır bu. Ve kitabın amacı da tanıdık bir öğesi eksilmiş bir kişiyle karşılaştırma yaparak, bize kendi gerçek durumumuzu göstermek- tir” (Murdoch. 2015, s.147).

İnsan, özgür iradesi sayesinde kendisi için anlam yaratır ve kendini var eder. Bu insanın kendini tanımlayan bir varlık olduğu anlamına gelebilir. Varoluşçu felsefe, hayatın anlamı, özgürlük, sorumluluk, yalnızlık, ölüm gibi konulara odaklanırken ürettiği düşün biçimleriyle, insanın anlam arayışına katkıda bulunmaya çalışır. Ancak bu anlam arayışı çoğu zaman kesin cevaplara ulaşamaz. Bu yönüyle varoluşçuluk, insanı kendisiyle baş başa bırakır ve bu sorgulamalarla yüzleşmesini sağlar. Her insan için son derece kişisel bir arayış olan “hayatın anlamı nedir?” sorusu pek çok kez anlamsızlık duygusunun derinleşmesiyle sonuçlanır.

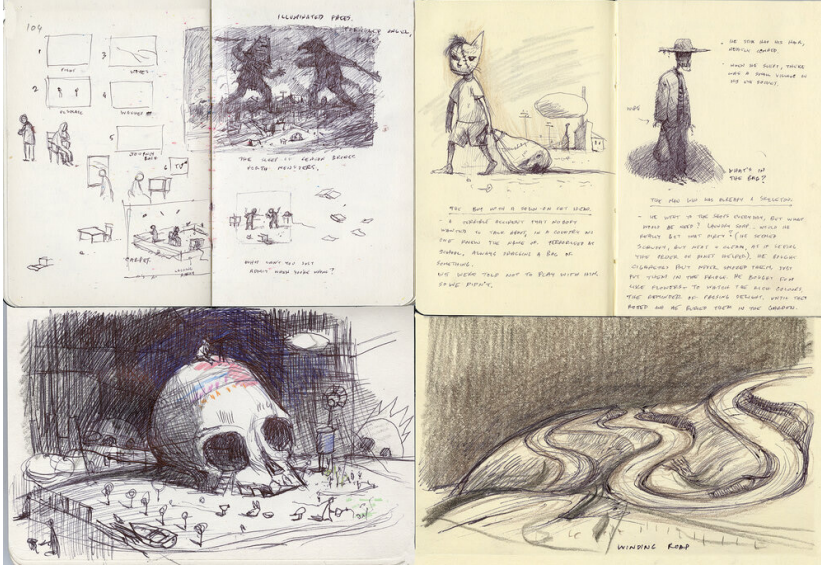
Kierkegaard, Heidegger, Marcel, Jasper, Sartre, Nietzsche gibi hepsi farklı şekilde varoluşçu olan filozofların üzerinde anlaştıkları bir ilkler topluluğu yoktur. Aynı çağın çocukları olarak aynı soruları cevaplamak zorundadırlar. Cevapları özdeş olmasa bile aynı yöne bakar ve aralarında içten içe bir bağlılık vardır. Başka bir deyişle varoluşçuluk sözcüğü belli bir düşünme biçimini, özel bir davranışı ruhsal bir akımı anlatmaktadır. (Sartre, 2010, s. 9). Jean Wahl’ın deyişle “belli bir iklimi ve ortak havayı” ifade etmektedir (Wahl, 1951, s. 8).

İnsan varoluşunun anlamı ve amaçları hakkında düşünen bir felsefi akım olan varoluşçuluk, insanların özgürlük ve özgünlüklerini kabul etmeleri, yaşamlarına anlam katmaları ve kendi hayatlarını yaratmaları üzerine düşünceler ortaya koyar. Shaun Tan’ın grafik romanları da genellikle bu konuları ele alır ve okuyucularına insan varoluşunun karmaşıklığını anlamaları üzerine ilginç perspektifler sunar. Varoluşçu felsefe ile ilgilenenler için önemli bir görsel kaynak niteliği taşıyan Tan romanları, varoluşsal sorunlara, insanın yalnızlığına, kültürler arası iletişime, dil ve kimlik gibi konulara odaklanarak, izleyiciye derin ve anlamlı bir görsel deneyim yaşatır.

Shaun Tan Evrenine Dahil Olmak

Görsel anlatı biçimi olarak grafik romana ve bir hikâye anlatıcısı olarak Shaun Tan evrenine ilgi duymak başlı başına varoluşsal bir meseledir. Bir ruh hali, bir dahil oluş durumu- dur. Shaun Tan, grafik romanlarıyla, yaratıcı ve karmaşık evrenler yaratma konusundaki yeteneğini ortaya koyan, çağdaş grafik romanın en etkileyici isimlerindedir. Tan’ın grafik romanları, birçok farklı tema ve konuya odaklanarak okuyuculara çok katmanlı bir grafik roman deneyimi sunarken, insan varoluşu, yabancılaşma, kimlik, göçmenlik, kültürler arası iletişim, hafıza ve bellek gibi konuları odağına alır. Çoğu, metinsiz olan bu romanlar, siyah-beyaz çizimleri ve renkli illüstrasyonlarıyla, kara kalem, pastel veya yağlı boya gibi farklı tekniklerle betimlenen görsel hikayeleri içerir. Kullanılan görsel anlatım teknikleri, Tan’ın yaratıcı ve etkileyici evrenini zenginleştiren bir sanat diline dönüşürken, izleyicilerin çocukluklarıyla bağlar kurmalarına ve kendi hikayelerini yaratmalarına olanak veren tanı-

dık bir hissiyat oluşturur. Bu bağlamda Tan'ın eserleri, yalnızca birer grafik roman olarak değil, aynı zamanda sanat eseri olarak da değerlendirilebilir. Kitapları, büyüleyici görsel tasarımlarıyla ve derinlikli anlatım teknikleriyle, izleyicilere akılda kalıcı bir sanat deneyimi yaşatır (Görsel 1).

Görsel 1. Shaun Tan, 2005, Eskiz Defteri Sayfaları. Erişim: 19.04.2023.
<https://www.shauntan.net/bird-king-book>

Sanatçının pek çok grafik öyküsünden seçilerek aşağıda ayrıntılı şekilde incelenecek olan Uzak, Kırmızı Ağaç, Ağustos Böceği, Asla Neden Diye Sorma? Taşradan Öyküler adlı grafik romanları farklı içeriklerde olsa da tamamı varoluş kavramını çeşitli açılardan inceleyen görsel öykülerden oluşur. Bu öyküler, insanlığın yalnızlık, kaygı, özlem ve hayal kırıklığı gibi duygularını, özgün ve etkileyici bir biçim diliyle ele alırken, yarattığı gerçeküstü atmosferiyle okuyucuyu derin bir düşünce yolculuğuna çıkarır.

Uzak (The Arrival)

Tan'ın orijinal adı "The Arrival" olan ve dilimize "Uzak" adıyla çevrilen grafik romanı, göçmenlik ve öteki olma gibi konuları ele alırken, kimliklerin kültür ve dil üzerindeki etkisine odaklanan, anlamsal derinliğiyle dikkat çeken görsel bir şölen olarak değerlendirilebilir. Günümüzün temel insani sorunlarının başında gelen kimlik, mülteci olma, yabancılaşma ve aidiyet gibi evrensel konuların ele alındığı bu metinsiz grafik roman, sıradan bir insanın olağanüstü yolculuğunu anlatmaktadır (Görsel 2).

Uzak, bir dizi sözsüz görüntü olarak anlatılan bir göçmen hikayesidir. Bir adam karısını ve çocuğunu yoksul bir kasabada bırakıp uçsuz bucaksız bir okyanusun diğer tarafında, bilinmeyen bir ülkede daha iyi umutlar arar. Sonunda kendisini yabancı gelenekler, tuhaf hayvanlar, meraklı yüzen nesnelere ve anlaşılabilir dillerle dolu şaşırtıcı bir şehirde bulur. Bir bavul ve bir avuç paradan başka bir şeyi olmayan göçmen, yaşayacak bir yer, yiyecek ve bir tür kazançlı iş bulmalıdır. Yol boyunca, her biri kendi söylenmemiş geçmişini taşıyan sempatik yabancılar ona yardım eder. Bunlar, anlaşılabilir şekilde şiddet, çatışma ve umut dolu bir dünyada mücadelenin ve hayatta kalmanın hikayeleridir (Tan.Uzak, Erişim: 19.04.2023 <https://www.shauntan.net/arrival-book>).

Romanın en çarpıcı özelliği, Tan'ın her sayfada güçlü bir görsel anlatım dili kullanmasıdır. Resimler romanda anlatılan metinsiz hikâyeyi tamamlar ve okuyucunun hikâyenin derinliklerine dahil olmasını sağlar. Romanın ana teması olan yabancılaşma kapsamında ele alınan bölümler, Tan tarafından ustalıkla görselleştirilirken, insanlar ve coğrafyalar arasındaki mesafeyi vurgulayan görsel imgeler, izleyicinin kendini hikâyenin içinde hissetmesini sağlayan içten ve güçlü bir desen diliyle desteklenir.

Görsel 2. Shaun Tan, 2004, Yeni Ülke / The New Country. Uzak.
Erişim: 19.04.2023. <https://www.shauntan.net/arrival-book>

Tamamı siyah beyaz olarak tasarlanmış romanın tüm içeriğini kapsayan bu dil, son derece etkili bir görsel anlatımı beraberinde getirir. Karakterlerin günlük uğraşlarını, anılarını, iç dünyalarını ve zamanın ruhunu anlatan görsel betimlemelerle örülmüş roman, kendini, dünyayı ve başkalarını anlamaya dair sunduğu bakış açısıyla metinsiz bir görsel okumanın en etkili örneklerinden biridir (Görsel 3). Sözsüz bir grafik roman olan ve sayfa numarası

dahi olmayan yapının son sayfasındaki “Sanatçı Notu” bölümünde yazar bu kitabı oluştururken başvurduğu ilham kaynaklarından söz eder ve şöyle der; “Bu kitabın çoğunda farklı ülkeler ve tarihi dönemlerden göçmenler tarafından anlatılagelen anekdotlardan esinlenilmiştir. Bunların arasında Malezya’dan Batı Avustralya’ya 1960 yılında gelen babamın anlattığı da vardır” (Tan. 2017, s. 120).

Görsel 3. Shaun Tan, 2004, Sokak Yaşamı / Street Life. Uzak.
Erişim: 19.04.2023. <https://www.shauntan.net/arrival-book>

Tan’ın Uzak romanı, sıra dışı görsel anlatımı, derin duygusal altyapısıyla grafik roman türüne yeni bir boyut getirir. Bu bağlamda roman, birçok bakımdan sıradan bir çizgi roman veya grafik roman olmanın ötesine geçerek, kendine özgü bir tür olarak değerlendirilebilir.

Kırmızı Ağaç (Red Tree)

Shaun Tan’ın “Kızıl Ağaç” adlı grafik romanı, tüm kitaplarında olduğu gibi görsel olarak etkileyici bir dünya yaratmasıyla dikkat çeker. Uzak romanının aksine sınırlı da olsa metinlerle desteklenmiş kitap, büyük boyutlu görselleri ve Tan’ın karakteristik detaylı çizimleriyle, benzersiz bir görsel anlatı örneğidir. Kitap “Bazen gün umut edecek hiçbir şey olmadan başlar” cümlesiyle başlayıp umut dolu bir sonla noktalanır. (Tan, 2021, s. 5). Tan kitapta, kendine özgü anlatım diliyle gerçeküstücü illüstrasyonları, bir söz dizimi gibi kullanarak görsel bir okuma evreni yaratır. Kırmızı Ağaç, post modern ve kasvetli bir yolculuğun, gerçeküstücü şiirsel bir görsel anlatı türüne dönüştürüldüğü benzersiz bir eserdir (Görsel 4).

Görsel 4. Shaun Tan, 2000, Otoportre / Self portrait. Kırmızı Ağaç. Erişim: 20.04.2023.

Görsel 5. Shaun Tan, 2000, Kırmızı Ağaç / Red Tree. Kırmızı Ağaç. Erişim: 20.04.2023.
<https://www.shauntan.net/red-tree-book>

Kitap, kırmızı saçlı bir kız çocuğunu odağına alarak, yalnızlığın ve kendini keşfetmenin nasıl bir yolculuk olabileceğiyle ilgili umut dolu kısa bir hikâye anlatır. Romandaki kız çocuğu hayal gücünü kullanarak gerçekliğin sınırlarını aşmakta, kendine içinde yaşadığı düştürten bir dünya kurmaktadır. Kendini gerçekliğin gri katılığında, monoton, umutsuz ve yalnız bir hayatın içinde hisseden karakter, roman boyunca kim olduğunu ne yapması gerektiğini arar durur. Karanlık odasına döndüğünde, umutla parlayan kırmızı bir ağaç filiziyle karşılaşır. Sebepsizce beklediği o şey gerçek olmuştur. Hızla büyüyen bu kırmızı ağaç tam da onun hayallerindeki gibidir (Görsel 5).

Tan'ın "Kızıl Ağaç" adlı romanı, hayal gücü, yaratıcılık ve gerçeklik arasındaki ilişkiyi keşfetmektir. Bu bağlamda kitap, okuyuculara hayallerinin gücüne inanmaları ve sıradanlıktan kurtulmaları için ilham vermekte, bununla birlikte, gerçekliğin kaçınılmazlığını da görmezden gelmemelerini vurgulamaktadır. Varoluş için bu iki evren arasında olasılıklarla ve umutla dolu bir denge kurulması önerisinde bulunur. Görsel olarak etkileyici ve tematik olarak zengin bir grafik roman olan bu eser, tüm yönleriyle hayal gücü ve gerçeklik arasındaki ilişkiyi fark etmek, hayallerini keşfetmek ve yalnızlık hissiyle başa çıkmak isteyen okuyucular için ilham verici bir deneyim vadederek.

Ağustosböceği (Cicada)

Shaun Tan'ın Kafka dilinde konuşan grafik romanı olarak değerlendirilebilecek Ağustos Böceği 16 farklı dile çevrilmiş bir baş yapıttır. Son derece yalın ve bir o kadar da derin olan bu kitap, insan varoluşunun zorluklarına ve anlamsızlıklarına yönelik içten bir öykü anlatır. Kitap, bir ağustos böceğinin hayatını, böceğin çevresindeki diğer hayvanlarla olan ilişkilerini çağdaş bir fabl diline dönüştürerek ele alır (Görsel 6). Tan'a göre "Ağustosböceği,

ofiste çalışan bir böceğin ve onu sevmeyen tüm insanların hikayesidir (Görsel 7). Kurumsal beyaz yakalı köleliğinin dile getirilmeyen dehşetiyle ilgili 32 sayfalık çok basit bir resimli kitaptır. Bir böceğin ne düşündüğünü asla bilemezsiniz” diye özetler kitabını (Tan. Erişim: 04.10.2023. <https://www.shauntan.net/cicada-book>). Kitap, beyaz yakalı olarak adlandırılan ofis insanlarının kendi içlerinde yarattıkları ekosistemi ve vahşi orman yasalarını bir Ağustosböceği metaforuyla görselleştirir. Gri bir atmosferde geçen kitap, kâğıt üzerine akrilik ve yağlı boyayla yapılmış resimlerden oluşur. Şiir dilinde ve ağustosböceğinin ağzından yazılmış her dörtlüğün sonunda kendine has bir ses çıkarır böcek: “tok tok! tok!”

Görsel 6. Shaun Tan, 2017, On yedi yıl, hastalık yok, hata yok / Seventeen years, no sick day, no mistake. Ağustosböceği. Erişim: 25.04.2023. <https://www.shauntan.net/cicada-book>

Görsel 7. Shaun Tan, 2017, İş arkadaşları Ağustosböceğini sevmiyor / Co worker no like Cicada, Ağustosböceği. Erişim: 04.10.2023. <https://www.shauntan.net/cicada-book>

Tan, kitabının Kafka'nın Dönüşüm'ünü akla getirdiğini söylerken, bu kitabın en sevdiği sürreal öykülerden biri olduğunu da ekliyor. George Orwell'in Hayvan Çiftliği, 1984 romanlarının ve Terry Gilliam'ın 1984'ün komedi versiyonu olarak gördüğü Brezilya (1985) filminin, ayrıca sahte belgesel durum komedisi The Office'in (2001-2013) hem İngiliz hem de ABD versiyonlarının da bu kitabın ilham kaynaklarından bazıları olduğunu anlatıyor (Tan. Erişim: 04.10.2023. <https://www.shauntan.net/cicada-book>). Tan'ın röportajlarında referans verdiği diziler, filmler, yazarların varoluş sıkıntısına odaklanan kitapları aslında pek çok sanatçı gibi Tan'ın da öykülerini oluştururken popüler kültürden, edebiyata ve sinemaya kadar farklı disiplinlerden beslenen bir sanatçı olduğunu göstermesi açısından önemli. Bu durum, sürreal evrenlerde geçmesine rağmen, Tan'ın kitaplarının birer metafor olarak ne kadar tanıdık ve ne kadar yaşayan öyküler olduğunun da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

“Ağustosböceği yüksek bir binada çalışıyor. Veri girişi memuru. On yedi yıl. Hastalık izni yok. Hata yok. Tok tok! Tok!” (Tan, 2017, s. 3).

Kayıp Şey (Lost Thing)

Kayıp Şey, Shaun Tan'ın 15 dk'lık animasyonunu da yaptığı ve bu animasyonla 83. Akademi ödüllerinde Oscar kazandığı hikâyenin, grafik romanı olarak bilinir. Yalnızlık, yabancılık ve kabul gibi evrensel temaları ele alan hikâye, tanımlanamaz nesnelere oluşan karakter çeşitliliğiyle dikkat çeker. Antroposen bir evrende geçen hikâye, plajda gazoz kapağı toplayan bir çocuğun, garip bir yaratığa rastlamasıyla ve onu kaybolmuş şeylerin evine götürmesiyle başlar (Görsel 8). “Şey” olarak adlandırılan bu yaratığın hayatı, başlangıçta sıradan bir yaşam süren, sonradan kendisini “kaybolmuş” hisseden birçok kişiyle kesişir. “Şey” sonunda kendisine ait bir yer bulur ve kendi benliğine uygun bir hayat yaşamaya başlar.

“Bazen hala o kayıp şeyi düşünüyorum. Özellikle de göz ucuyla oraya ait olmayan bir şey gördüğümde. Anlarsınız ya, hani o tuhaf hüzünlü kaybolmuş gibi görünen şeyler” (Tan, 2014, s. 30). Tan tarafından “ilgilenecek daha önemli şeyleri olanlar için bir öykü” olarak nitelenen roman, toplumda yabancılaşma hissi yaşayan insanların duygusal durumunu anlatan güçlü bir metafor olarak kabul edilebilir. Aynı zamanda, grafik romanın bütününde kullanılan görsel imgeler ve illüstrasyonlar, hikâyenin duygusal derinliğini artırır niteliktedir. Shaun Tan'ın çizimleri, kaybolmuş şeyler evi gibi fantastik yerleri tasvir ederek, okuyucuyu bu evrene çeker (Görsel 9) Ayrıca, kitabın içeriği, herhangi bir yaş ve kültürden insanın anlayabileceği şekilde, çok katmanlı ve evrensel olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda Shaun Tan'ın “Kayıp Şey” adlı eseri, duygusal bir yolculuk sunan ve yabancılaşma, kabul edilme, aitik hissi gibi evrensel temaları işleyen bir başyapıt olarak kabul edilebilir.

Görsel 8. Shaun Tan, 1999, Plaj /Beach. Erişim: 07.05.2023.
Kayıp Şey. <https://www.shauntan.net/thelost-thing-book>

Görsel 9. Shaun Tan, 1999, Ütopya/ Utopia Erişim: 04.10.2023.
Kayıp Şey. <https://www.nla.gov.au/stories/blog/lost-thing>

Asla Neden Diye Sorma (Rules of Summer)

İki erkek kardeşin bir yaz tatili boyunca yaşadığı fantastik maceraların anlatıldığı, Asla Neden Diye Sorma (Rules of Summer), Shaun Tan'ın önemli grafik romanlarından biridir. Sıra dışı görseller ve alegorik anlatımı ile Tan'ın yaratıcılığını ve teknik becerilerini sergilediği roman, yazarın erkek kardeşiyle geçirdiği çocukluk anılarından önemli izler taşır. Arkadaşlık, kardeşlik, yakın olma ve hayal kurma temalarıyla öne çıkan bu başyapıtta, Tan birlikte rüya görme fikri etrafında dolaşır. Grafik romandaki her sayfa, okuyucuların kendi varoluş hikayelerinden izler bulacakları farklı kuralları içerir. "Sakin çamaşır ipinde kırmızı çorap bırakayım deme. Eve dönüş yolunu unutma" (Tan. 2016, s. 8-40). Bu kuralların birçoğu gizemli ve belirsiz olsa da her biri okuyucuları içine çeken farklı bir öyküye kapı aralar niteliktedir (Görsel 10). Ayrıca, kitapta kullanılan renk paleti ve illüstrasyonlar, hikâyenin atmosferini güçlendirir ve okuyucunun kitaba daha fazla bağlanmasını sağlar. Bu bağlamda kitapta işlenen temalar da oldukça evrenseldir ve çocuklar kadar yetişkinler için de anlamlıdır.

“Rules of Summer (2013), zorlu durumlara sinanan iki erkek arasındaki arkadaşlığı konu alan geniş formatlı resimli bir kitaptır. Belirli bir anlatımı olmayan bir hikâye, sadece “Asla bir salyangozun üzerine basma”, “Asla bir hakemle tartışma” veya “Asla kırmızı bir çorabı çamaşır ipinde bırakma” gibi gizemli kuralların bir listesidir. Her kural çiğnendikçe şaşırtıcı sonuçlar ortaya çıkar. Okuyucular, gerçekte neyin neden olduğuna kendileri karar vermeye davet edilir” (Tan. Asla Neden Diye Sorma. Erişim: 07.05.2023. <https://www.shauntan.net/summer-book>).

Kitap, okuyuculara farklı düş dünyalarının kapılarını açar, farklı kuralların ve mesajların olduğu varoluşçu bir maceraya davet eder.

Görsel 10. Shaun Tan, 2012, Çamaşır ipinde asla bir kırmızı çorap bırakma / Never leave a red sock on the clothesline. Asla Neden Diye Sorma. Erişim: 07.05.2023. <https://www.shauntan.net/summer-book>

Taşradan Öyküler (Tales from Outer Suburbia)

Shaun Tan'ın Taşradan Öyküler romanı, şaşırtıcı ve çarpıcı hikayeleri ile okuyuculara olağanüstü bir okuma deneyimi sunar. Roman, her biri birbirinden bağımsız fakat bir arada bir bütün oluşturan 15 öyküden oluşan bir antolojidir ve öykülerin her biri, Tan'ın özgün illüstrasyon tarzı ve dikkat çekici anlatımıyla öne çıkar. Tan'ın diğer grafik romanlarından farklı olarak metne daha çok yer verdiği romanı Taşradan Öyküler, başlı başına bir varoluşçu kitaptır. Yazarın şehrin banliyösünde geçen kendi çocukluğundan ve buradaki yaşamının yalın samimiyetinden izler taşıyan roman, bilinçaltına yerleşmiş, hayalle gerçek arası bir kurgunun kitaplaşmış halidir. Çocukluk hayallerine yetişkinlikten bir bakış, geriye dönük bir anma olarak da değerlendirilebilecek roman, sıradan ve sıra dışı arasında varoluşçu ve mistik sınırlarda gezinir. Yazar kitapla ilgili verdiği röportajda bu hissi şöyle ifade eder;

“Banliyö’ hem bir ruh halini hem de bir yeri ifade ediyor olabilir: yakın ve tanıdık bir yer ama aynı zamanda bilincin sınırında (ve ‘uzaydan’ farklı değil). Banliyö çoğu zaman dikkatten kaçan sıradan, sıradan, hatta sıkıcı bir yer olarak temsil edilir. Yine de buranın aynı zamanda bilinçaltı hayallerin mekânı olan orta çağ masal ormanlarının yerini alacak güzel bir yer olduğunu düşünüyorum. Sıradan ve sıra dışı arasındaki zıtlık nedeniyle hem kendi çalışmalarım da hem de diğer yazar ve sanatçıların çalışmalarında banliyö ‘fantezi’ fikrini her zaman çok çekici bulmuşumdur; bunun etkisi eğlenceli veya rahatsız edici olabilir ve potansiyel olarak düşündürücü” (Tan, Taşradan Öyküler. Erişim:07.05.2023. <https://www.shauntan.net/new-page-30>).

Görsel 11. Shaun Tan, 2006, Su Bufalosu / The Water Buffalo. Taşradan Öyküler. Erişim:07.05.2023. <https://www.shauntan.net/new-page-30>

Romanın en çarpıcı özelliği, Tan’ın birçok farklı temayı ele alırken, öykülerinde kullandığı imgelerin güçlü etkisini hiç kaybetmemesidir. Her öykü, Tan’ın imzası niteliğindeki illüstrasyonlarıyla bambaşka bir evrene açılan kapı gibidir. Bu biçimsel zenginlik okuyucunun hikayelerin içine derinlemesine dahil olmasını sağlayan bir çekim alanı yaratır. Tan, roman boyunca, taşra mahallelerinde geçen sıradan öyküleri, hayal gücü ve mizahla harmanlayarak varoluşçu konulara değinir. Örneğin, kitabın ilk öyküsü olan “Su Bufalosu” “Küçük bir çocukken sokağımızın sonundaki boş arsada, kimsenin biçmediği çimlerde yaşayan bir su bufalosu vardı” cümlesiyle başlar ve boş arsada yaşayan, konuşmaktan nefret eden, sorulara eliyle işaret ederek cevap veren ve hep doğru yönü gösteren bilge bir su bufalosundan bahseder (Tan. 2016, s. 6). Kitaptaki diğer bir öykü olan Büyükbabanın Hikayesi’nde bir aile üyesinin anılarının, ailenin diğer üyelerini nasıl etkilediğini ele alır (Görsel 11).

Görsel 12. Shaun Tan, 2006, Eric, Bu harika zaman için teşekkür ederim / Thank you for a wonderful time. Taşradan Öyküler. Erişim: 07.05.2023. <https://www.theguardian.com/books/gallery/2009/may/13/shaun-tan-eric-story-pictures#img-12>

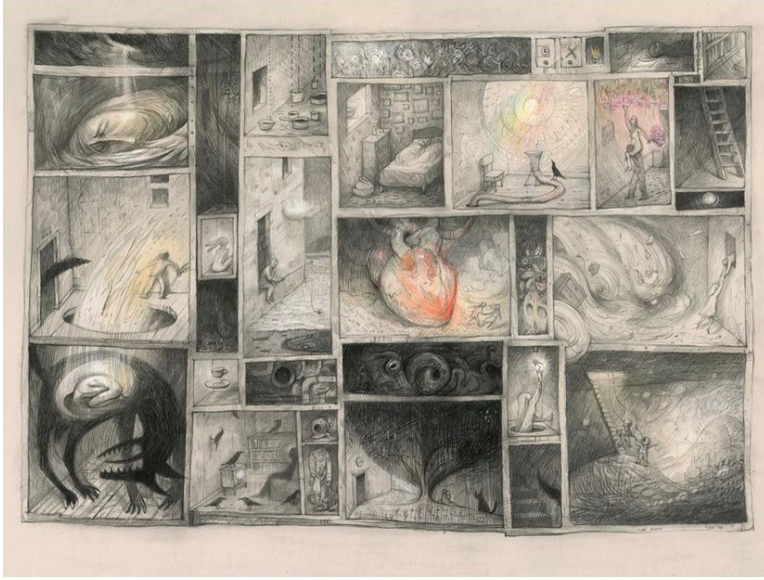
Pek çok romanında olduğu gibi bu romanın da en etkileyici özelliklerinden biri, Tan'ın sıradan nesnelere ve olaylar üzerinden önemli varoluşçu konuları ele almasıdır. Örneğin, "Panikte Değil Tetikte" öyküsü, günlük hayatta karşılaşılan sıradan bir olayı sıra dışı şekilde ele alarak, nasıl davranılması gerektiği konusunda düşündürür. En etkileyici öykülerinden biri olan Eric'te ise yalnızlık ve yabancılaşma temalarını, yalnız ve tuhaf görünen bir çocuğun kendi fantastik evrenini yaratması üzerinden ele alarak şiirsel bir dille anlatır. Eric, çevresindeki insanlarla iletişim kurmakta zorlanan ve kendini yalnız hisseden bir çocuktur. Yarattığı fantastik dünya, onun gerçek dünyadan kaçmasına ve kendini başka bir yerde daha iyi hissetmesine olanak tanır (Görsel 12). Eric, okuyucuya fantastik bir dünyaya kaçmanın cazibesini ve gerçek dünyayla yüzleşmenin zorluğunu hatırlatmaktadır.

Varoluşçuluğun inceleme alanlarından olan absürt kavramıyla sıkı bir ilişki içinde olan Tan kitapları, bu yönüyle insan yaşamının temel anlam arayışının, dünya ve evrenin anlamsızlığı karşısında çoğu zaman sonuçsuz olduğunu ifade eder. Bu anlamda dünya meselelerinin ciddiyetini absürt şekilde ele alır. Bu bağlamda belki de varoluşun absürtlüğünü ve ironik şekilde kısa bir andan ibaret olduğunu vurgulamak ister. Alber Camus'un "Sisifos Söyleni" romanında da ifade ettiği gibi Varoluşçuluk, dini veya metafizik bir anlam arayışından ziyade, insanın kendi özgürlüğünü ve sorumluluğunu kabul etmesini ve yaşamın anlamını kendisi yaratmasını önerir (Camus, 199, s. 29-30). Bu nedenle, insanın yaşamının anlamı ve değeri kişiseldir ve yine bu nedenle her birey bu yolculukta kendi değerlerini yaratmalı, kendine özgü bir yolla bu anlamı bulmalıdır. Bu bağlamda yazar varoluşçuluk ve yapıt arasında özgün bir bağ kurarak bu anlam arayışına dair öyküler oluşturur.

İllüstrasyon ve edebiyatın mükemmel bir birleşimi olan Taşradan Öyküler, insanların anlam arayışına odaklanarak, hayatın sade güzelliği, olduğu haliyle kabulü üzerine zengin bakış açıları ve etkileyici evrenler yaratır.

Sonuç

Sınırları belirsiz özgün bir görsel atmosfere dağılmış Shaun Tan kitaplarının oluşturduğu evrenlerin olağanüstü doğası, her yönüyle okuyucu ve izleyici için eşsiz bir deneyimdir. Sıra dışı hikayeleri ve güçlü görsel anlatımıyla dikkat çeken bu kitapların içerdiği varoluşçu öyküler, Tan'ın yarattığı her biri kendine özgü karakterlerle doludur. Shaun Tan'ın karakter gelişimi ve temaları işleme becerisindeki ustalık çağdaş grafik roman sanatına yeni bir boyut getirir. Onun eserleri, insanlığın ortak sorunlarına dair bir bakış açısı sunarken, fantastik dünyaları ve karakterleriyle hayal gücümüzü zenginleştirir. Shaun Tan'ın grafik romanları, derinlikli temaları, çoğunlukla metinsiz anlatımı ve etkileyici görsel tasarımı ile çağdaş grafik romanın en dikkat çekici örneklerini oluşturur. Bu grafik romanlar, insan varoluşunun zorluklarına ve anlamsızlıklarına yönelik farkındalık yaratan görsel birer sanat eserleri olmalarının ötesinde, varoluşçu felsefenin sorularına yanıt arayan, derinlikli okuma ve izleme deneyimi yaşatan birer görsel şiir olarak değerlendirilmelidir (Görsel 13).

Görsel 13. Shaun Tan,2023, Odlar / The Rooms. Yaratık. Erişim: 07.05.2023.
<https://www.instagram.com/shauncytan/>

Kaynakça

- Camus, Albert. (1997). *Sisifos Söyleni*. (T. Yücel, Çev.). 5. Baskı. İstanbul: Can Yayınları.
- Murdoch, Iris. (2015). *Edebiyata ve Felsefede Varoluşçular ve Mistikler*. (S.Sertabiboğlu, Çev.) 1. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sartre, Jean-Paul. (2010). *Varoluşçuluk*. (A. Bezirci, Çev.). 22. Baskı. İstanbul: Say Yayınları.
- Tan, Shaun. (2014). *Kayıp Şey*. (S. Okan, Çev.). İkinci Baskı. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tan, Shaun. (2016). *Asla Neden Diye Sorma*. (T. Akyüz, Çev.). İkinci Baskı. İzmir: Desen.
- Tan, Shaun. (2016). *Taşradan Öyküler*. (Ş.Etik, Çev.). Birinci Baskı. İzmir: Desen Yayınları.
- Tan, Shaun. (2017). *Uzak*. Dördüncü Baskı. İzmir: Desen Yayınları.
- Tan, Shaun. (2018). *Ağustos Böceği*. (Ü. Mutlu, Çev.). Birinci Baskı. İzmir: Desen Yayınları.
- Tan, Shaun. (2021). *Kızıl Ağaç*. (S.Ersavcı, Çev.). İkinci Baskı. İstanbul: İthaki Çocuk.
- Wahl, Jean. (1951). *La Pensée de l'Existence*: Paris.

İnternet Kaynakçası

- Arrival. Erişim: 19.04.2023. (<https://www.shauntan.net/arrival-book>)
- Being Art. Erişim: 07.05.2023. (<https://beinart.org/collections/shaun-tan-on-my-way-to-paradise>)
- Bird King Book. Erişim: 19.04.2023. (<https://www.shauntan.net/bird-king-book>)
- Ciciada. Erişim: 25.04.2023. (<https://www.shauntan.net/cicada-book>)
- Instagram. Erişim: 07.05.2023. (<https://www.instagram.com/shauncytn/>)
- Lost Thing. Erişim: 07.05.2023. (<https://www.shauntan.net/the-lost-thing-book>)
- Red Tree. Erişim: 20.04.2023. (<https://www.shauntan.net/red-tree-book>)
- Summer Rulles. Erişim: 07.05.2023. (<https://www.shauntan.net/summer-book>)
- Tan, Shaun. Erişim: 07.05.2023. (<https://www.shauntan.net/new-page-30>)
- Tan, Shaun.(2009). Story in pictures: Eric by Shaun Tan. Guardian. Erişim: 07.05.2023. <https://www.theguardian.com/books/gallery/2009/may/13/shaun-tan-eric-story-pictures#img-12>